

יוני 2019

השפעת הועדות הגיאוגרפיות הקבועות על הרשויות המקומיות הערביות

שלוש שנים לאחר הקמת הועדה הגיאוגרפית הראשונה מסתמן כי פעילות הועדות רחוקה מלהשיג את המטרות שהציב צוות 120 הימים. ראשית, קיימת בעיית עומק במנדט של הועדות; ושנית הן עובדות בקצב איטי ולמעשה לא קיצרו את התהליך בהשוואה לתקופה בה הועדות היו אד הוק. ככל שעובר הזמן עולה כי מדובר בשינוי פרוצדורלי בלבד שלא יכול לתקן את העוול הקיים בתחום שטחי השיפוט בישראל, וספק אם קיימת כוונה אמיתית לעשות זאת.

נייר עמדה זה נכתב על-ידי המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי,¹ לקראת דיון על הועדות הגיאוגרפיות בכנס של ועד ראשי הרשויות הערביות (2019.27/6.25).

שטח השיפוט (גבולות) של רשות מקומית מתווה את התפתחותו של הישוב, את אופק פיתוחו התכנוני, את בסיס המס ובסיס ההכנסות העצמאיות של הרשות המקומית. כל אלה משפיעים על הרמה החברתית-כלכלית של הישוב ועל איכות החיים של תושביו. מצוקות תושבים ביישובים ערבים הקשורות לעוני, אבטלה, מצוקת דיור, מחסור בשירותים ואפליה באספקתם הן תוצר ישיר של שטח השיפוט של הרשות המקומית. המחסור החמור בקרקע לבניה ולפיתוח ביישובים הערבים הוא אחת הסיבות המרכזיות לרמתם החברתית-כלכלית הנמוכה ולתהליכים נוספים שעוברים על האוכלוסייה הערבית כמו: העיור הכפוי, תופעת הבנייה ללא היתר, הנטישה של העיסוק החקלאי, היעדר אזורי תעשייה, היעדר שטחים לשטחי ומבני ציבור ורמת שירותים ירודה. מפת השלטון המקומי הקיימת כיום שורטטה בעיקרה בשנים הראשונות של מדינת ישראל. המעבר מתחום אדמות הכפר, שהיה נהוג בתקופת המנדט הבריטי, לתחום שיפוט של רשויות גרם להקטנתם הממוצעת של שטחי היישובים הערבים ב-2.64%.² משרד הפנים מתייחס לתחום הקרקעות כאל משחק סכום אפס. ככל ששטח המחיה של היישובים הערבים קטן כך גדל השטח של היישובים היהודיים. לצורך כך, המדינה פנתה בעבר לאפיק של הפקעות מסיביות וכיום שטח השיפוט של 139 היישובים הערבים, המוכרים על-ידי רשויות המדינה, מתפרס על פני 2.5% בלבד משטח המדינה.³

למרות הריבוי הטבעי וגידול האוכלוסייה, שטח השיפוט של היישובים הערבים צומצם והבקשות לשינוי שטחי שיפוט של הרשויות המקומיות הערביות נדחו ברובן. כתוצאה מכך צפיפות האוכלוסייה ביישובים הערבים גדלה פי 11 ותרמה משמעותית למצוקה בתחומי הדיור, התעסוקה והשירותים הציבוריים.⁴

¹ פירוט על המרכז ניתן למצוא בעמוד האחרון.

² עמותת במקום – מתכננים למען זכויות תכנון, "הרחבת תחומי שיפוט במגזר הערבי".

³ הרשות לפיתוח כלכלי של מגזר המיעוטים במשרד ראש הממשלה, "הצעה לפתרון סוגיית התכנון והדיור במגזר הערבי", 2011.

⁴ עאוני בנא "אפליית היישובים הערביים בתחום הקרקע והתכנון", 2004.

לאור המציאות העגומה, ביוני 2015 החלו דיונים באגף התקציבים במשרד האוצר, שבסופם פורסם "דו"ח צוות 120 הימים להתמודדות עם מצוקת הדיור ביישובי המיעוטים". בדו"ח נכתב כי "אחד החסמים המקשים על האפשרות לפיתוח שוק דיור ביישובי המיעוטים במעורבות המדינה הינו המחסור בקרקעות מדינה בתחומיהן"⁵. מבדיקה שביצע הצוות עלה כי קרקעות המדינה המעטות שנמצאות בקרבת הרשויות המקומיות הערביות נתקלות בשתי בעיות: 1. הקרקעות לא נכללות בשטחי פיתוח בתמ"א 35. 2. הקרקעות נמצאות מחוץ לשטחי השיפוט של היישובים. רבים מחברי הצוות סברו כי בגלל הקושי לקדם בנייה בקרקעות פרטיות, קרקעות מדינה הנמצאות בשולי היישובים הן המרכיב המרכזי בפתרון בעיית הדיור ביישובים הערבים.⁶

לאור זאת, המליץ דו"ח 120 הימים להקים ועדת גבולות/קבועה/מתמדת ליישובי המיעוטים. לפי ההצעה: "ימנה שר הפנים ועדת גבולות מתמדת, אחת או יותר לכלל יישובי המיעוטים, אשר תיבחן את הצורך לשנות את גבולות יישובי המיעוטים ואת מרחבי התכנון בהתאם, כך שתאפשר הגדלה משמעותית של שטחי הפיתוח בתוך גבולות היישובים, בהם ניתן לפתח מתחמים לדיור. משרד הפנים ייקבע את הכללים לפעולת ועדה זו ואת משך עבודתה"⁷.

על מנת לערוך שינוי בגבולות המוניציפאליים, או לערוך חלוקת הכנסות שונה מאזורים מניבים (כמו אזורי תעשייה, מסחר, שירותים, בסיסי צבא, מחצבות ועוד) בין רשויות סמוכות, יש צורך בהמלצת מנכ"ל משרד הפנים ואישור שר הפנים. השר נדרש להסתמך על המלצה של ועדה ציבורית המאפשרת לכל הצדדים להציג את עמדתם. בשנת 2016 החליט משרד הפנים לגנוז את רעיון ועדת הגבולות הקבועה ליישובי המיעוטים והכריז על הקמת 7 ועדות גיאוגרפיות קבועות אשר הוקמו עד אמצע 2017. הוועדות הגאוגרפיות הן קבועות ופועלות באופן שוטף ורציף, על מנת לקדם ראייה רוחבית ואזורית. במרחב של כל ועדה יש בין 40-60 רשויות מקומיות.

שלוש שנים לאחר הקמת הוועדה הגיאוגרפית הראשונה אנו מגלים כי פעילות הוועדות רחוקה מהמטרות שהציב צוות 120 הימים. ראשית, קיימת בעיית עומק במנדט של הוועדות ושנית הן עובדות בקצב איטי ולמעשה לא קיצרו את התהליך מהתקופה בה הוועדות היו אד הוק. ככל שעובר הזמן מסתמן כי מדובר בשינוי פרוצדורלי בלבד שלא יכול וספק אם רוצה לתקן את העוול הקיים בתחום שטחי השיפוט בישראל.

מנדט הוועדות אינו שקוף ואינו רחב מספיק

מנכ"ל משרד הפנים קובע את מנדט הוועדה ואת הנושאים המוגדרים לדיון. על-פי אתר משרד הפנים⁸ מנדט הוועדה מתעדכן אחת למספר חודשים, בהמשך לבקשות אשר מוגשות למשרד על-ידי

⁵ משרד האוצר, דו"ח צוות 120 הימים להתמודדות עם מצוקת הדיור ביישובי המיעוטים, 2015, עמ' 9.

⁶ שם, עמ' 9.

⁷ שם, עמ' 14.

⁸ <http://www.moin.gov.il/LOCALGOVERNMENT/local%20authority/CHMap> נכון לתאריך: 11.06.2019.

הרשויות המקומיות, משרדי הממשלה השונים ויוזמות משרד הפנים עצמו. הועדות אמורות להתכנס אחת לשבוע ולפעול בשקיפות ובשיתוף פעולה מול הרשויות המקומיות, משרדי ממשלה, ארגוני החברה האזרחית, תושבים וגורמים רלוונטיים נוספים המעורבים בנושאים הנידונים בוועדות.

בפועל אנו מגלים שהרבה מהבקשות של הרשויות המקומיות הערביות מגיעות לשולחן הועדה באופן חלקי ביותר. רשות מקומית המגישה בקשה לדיון, מגיעה ומגלה שרק חלק מהבקשה שלה אושר לדיון וחלק בכלל איננו עולה לדיון, ללא כל הסבר. כאשר הבקשות של הרשויות אינן מגיעות במלואן לשולחן הועדה ולא מסופק הסבר, השקיפות והיכולת של הרשויות המקומיות הערביות להביא לשינוי עבור תושביהן נפגעות בצורה משמעותית. מבדיקה שערכנו בוועדה הגיאוגרפית גליל עליון ועמקים עולה כי מתוך 28,382 דונם שהרשויות המקומיות הערביות ביקשו, אושרו לדיון רק 8,273 דונם, כ-30% בלבד מהבקשות. מתוך 12 בקשות שעומדות בפני הועדה, רק 4 אושרו לדיון על-ידי משרד הפנים על כל השטח שביקשו⁹ ול-4 רשויות אושר פחות מ-6% מתוך השטח המבוקש.

דוגמה למקרה כזה ניתן למצוא בבקשה של המועצה המקומית דבורייה. שטח השיפוט של הכפר דבורייה השתרע, בשנת 1945, על 18,581 דונם. כיום, רק 5,511 דונם משויכים מוניציפאלית לדבורייה. שאר האדמות עברו לשטחי השיפוט של רשויות יהודיות גובלות. בפברואר 2016 הגישה המועצה המקומית דבורייה בקשה להרחבת שטח השיפוט של הישוב ב-1,894 דונם. 750 דונם המשויכים כיום לעיריית נצרת עלית ועוד 1,099 דונם הינם שטחים גליליים. רוב השטחים נמצאים בבעלות פרטית של תושבי הכפר. כאשר הרשות המקומית דבורייה הגיעה לדיון בוועדה היא גילתה כי בקשתה צומצמה ורק 8% מבקשתה המקורית אושרה לדיון. משרד הפנים לא שיתף את הרשות בהחלטתו ולא הסביר אותה.¹⁰ כפי שראינו בפעילות הועדה גליל עליון ועמקים דבורייה אינה היוצאת מן הכלל אלא הכלל. התנהלות שאינה מאפשרת לרשויות המקומיות להעלות את בקשותיהן המלאות בפני הועדות הקבועות, ושאינה נעשית בשקיפות, לא מאפשרת לוועדות הקבועות לתת מענה לנושאים שעלו בצוות 120 הימים.

בנוסף, במקרים רבים כאשר יש דיון בין שתי רשויות יהודיות על שטח שגובל ברשויות ערביות, ואף הופקע מהן בעבר, משרד הפנים אינו רואה את הרשויות הערביות כחלק מהדיון ולמעשה סוגר את הגולל על האפשרות של הרשויות הערביות להתפתחות עתידית.

דוגמה לכך ניתן למצוא במקרה של חריש. הרשות המקומית חריש, ששטח שיפוטו כיום עומד על 7,108 דונם, הגישה בקשה לוועדת הגבולות חיפה להרחבת שטח השיפוט שלה ב-13,410 דונם. שטח זה גובל ביישובים הערביים עארה-ערערה, כפר קרע, אום אלקטף, ברטעה, מייסר, באקה אל-גרבייה ודאר אלחנון. אישור הבקשה של חריש ישאיר את היישובים הללו ללא אופק התפתחותי,

⁹ מתוך 3 על שטחים קטנים באופן יחסי, בין 300-60 דונם, ובקשה אחת של המדינה.
¹⁰ תמליל ישיבה מיום 17.9.2017 של ועדת הגבולות גליל עליון והעמקים.

וללא אפשרות של פתרון למצוקת הקרקע והפיתוח הקיימת בישובים אלה מזה עשרות שנים.¹¹ מכיוון ששטחים אלה שייכים כיום למועצה האזורית מנשה **משרד הפנים והועדה אינם רואים את הישובים הערבים הגובלים כצד בעניין**. זאת למרות שעד שנות ה-50 של המאה ה-20 שטחים אלה היו שייכים ליישובים הערביים בסביבה.

מקרה דומה מתנהל **בוועדת החקירה באזור הדרום** שם מונחת בקשה לשינוי גבולות בין המועצה המקומית מיתר, המועצה האזורית תמר, המועצה האזורית בני שמעון ושטח חסר מעמד מוניציפאלי. מטרת הבקשה להסדיר הקמה של ישובים חדשים יהודים. גם כאן **חלק מהשטחים נמצאים בקרבת שטחי השיפוט של הישובים הערבים באזור**: חורה, דריג'את, מכחול וכחלה, ומהמוחלשים ביותר בישראל. גם כאן **ישובים אלה לא הוזמנו להיות חלק מהדין**. בנוסף, **הבקשה מתעלמת מאלפי אזרחים בדואים המתגוררים בכפרים הלא מוכרים**: אום אלחיראן, עתיר, סעווה, חומרה, ותל ערד. כפרים אלה אינם מופיעים על המפה של הבקשה והצרכים שלהם ואפשרויות ההכרה בהם אינן נלקחות בחשבון. **כך יוצא שהועדה לוקחת בחשבון את הצרכים של התושבים היהודים העתידיים ומתעלמת מהתושבים הערבים הגרים בשטח עשרות שנים**.

גם כאן אין מדובר על היוצא מן הכלל אלא על הכלל. המנדט של ועדת הגבולות **הינו צר ואינו מאפשר לבחון מרחבית את הבקשות שמוגשות לה ומשאיר את האינטרסים של הרשויות הערביות מחוץ לשיקולי הועדה**. מצוקת פיתוח, מחסור בקרקעות, קיפוח היסטורי והעדר אופק לא משפיעים על הועדה. מתן אפשרות לרשות חרוצה להשמיע את עמדתה בפני הועדה **אינה פתרון הולם** לכך שהרשות מודרת מדיון שעוסק בעתידה.

יודגש שהפרקטיקה של מטה משרד הפנים לסנן במסננת דקה וצפופה את בקשות הרשויות המקומיות הערביות להרחבת תחומי השיפוט ולחלוקת הכנסות גורמת **לרשויות לאבד את האמון בהגיונות תהליך הבחינה של הבקשות ובתוצאותיו**. הקיצוץ המאסיבי בהיקף של רוב הבקשות שהוגשו מוביל את הרשויות למסקנה כי קיימת יד מכוונת, הפועלת ללא שקיפות, במטרה לצמצם את הבקשות הנוכחיות ולהגדיר לעתיד גבולות מצומצמים יותר של בקשות. אותה יד איננה מאפשרת לרשויות להביא לדיון את טענותיהן לגבי הצרכים של היישובים באופן מלא. אי מתן הסבר לצמצום המאסיבי בבקשות שהוגשו, ושהושקעו בהן זמן רב ומאמצים רבים ומקצועיים, לא מאפשר לרשות להציג את הרציונל על פיו היא מבקשת את בקשתה. במקרה הטוב יו"ר הועדה הגיאוגרפית מאפשר לנציגיה של רשות שבקשתה "המקוצצת" נידונה, להציג בפני הועדה את הנימוקים לבקשה בכללותה, כפוף לחסם שהועדה מוסמכת לדון אך ורק במה שהוגדר לה במסגרת המנדט מהשר.

יתירה מזו, חברי הוועדות הגיאוגרפיות מתבטאים בדיונים שמתקיימים בבקשות הרשויות בצורה ובנימה שמעידה על דעות קדומות בקשר לקריטריונים ולאמות המידה לשינויי גבולות ולקביעת תחומי שיפוט של רשויות ערביות. דוגמה בולטת לכך הוא קשר הגומלין בין הבעלות על חטיבת

¹¹ להרחבה: מכתב שנשלח לשר הפנים אוגוסט 2016: www.adalah.org/he/content/view/8898

קרקע מסוימת לבין השיוך המוניציפאלי שלה. לעתים קרובות מביעים חברי הוועדות תוך כדי הדיונים את הדעה שאין כל קשר בין הבעלות הפרטית על הקרקע לבין השייכות המוניציפאלית. דוגמה נוספת היא הטענה של היעדר קשר בין הדירוג החברתי-כלכלי של יישוב עפ"י פרסומי הלמ"ס לבין האיתנות הכלכלית של הרשות המקומית באותו יישוב, וההשפעה על הצורך בחלוקת הכנסות ממקור ארנונה אזורי. כאשר עמדות אלו מוצגות בדיונים על שינויי גבולות מוניציפאליים ועל חלוקת הכנסות (ולעתים בבוטות ע"י חברי הוועדות), הרושם המתקבל אצל נציגי הרשויות שדין הבקשה נחרץ לשלילה בגלל הדעות הקדומות שחברי הוועדות מחזיקים.

לעתים הוועדות הגיאוגרפיות מנסות לפטור את עצמן מלהכריע בעניין שיוך מוניציפאלי של שטח מסוים בטענה שההחלטה לגרוע אותו מתחום שיפוט הרשות המעבירה גורמת לה הפסד הכנסות, בעוד שהמנדט שהתקבל מהשר איננו כולל חלוקת הכנסות אלא שינוי תחום השיפוט בלבד. עמדה זו מהווה ניסיון לברוח מלהחליט החלטה עניינית בנימוק שאיננו ענייני. כאשר הוועדה מקבלת מהשר מנדט לדון בגריעת שטח מתחום שיפוט רשות אחת ולצרפו לתחום רשות אחרת, מובן מאליו שהמנדט כולל גם את ההשלכות הכלכליות הנובעות מההחלטה שתקבל הוועדה הגיאוגרפית.

על משרד הפנים להעביר לדיוני הוועדות את בקשות הרשויות המקומיות במלואן ולפרט במהלך הדיונים ובסיכומם מדוע אינו קיבל את בקשתן, במידה וזה המקרה. דבר זה יגדיל את השקיפות ויאפשר לרשויות המקומיות הערביות פלטפורמה לדון בבקשותיהן. בנוסף, על משרד הפנים לכלול את הרשויות המקומיות הערביות שגובלות בשטח של רשויות יהודיות בדיון על השטח, במיוחד כאשר מדובר בשטחים שהופקעו מהרשויות הערביות בעבר.

לבסוף, בהסתמך על פסיקת בית המשפט העליון שקבע, בהקשרים דומים, על הוועדות לקחת בחשבון את מכלול ההשלכות וההקשרים שיש להחלטתן. עליהן לבדוק את צורכי כלל קבוצות האוכלוסייה באזור וליישם את עקרון הצדק החלוקתי. עקרון זה כולל בתוכו גם צדק מתקן, אשר נועד לתקן אפליית עבר ולפצות עליה. הדבר חשוב במיוחד כאשר עוסקים בקרקעות שהן משאב חיוני המוגבל בכמותו ואשר הענקתו לאחד מדירה אחרים מהשימוש בו ומההנאה מפירותיו. מכיוון שקיימת סכנה שחלוקת הקרקע תיטיב רק עם קבוצות לחץ מאורגנות היטב, יש להקפיד שההחלטות בעלות השלכות חלוקתיות יהיו תוצאה של הליך צודק ופתוח.¹² דבר שאיננו מתקיים כיום.

מוצע שמשרד הפנים יערוך בחינה והערכה ארצית כוללת לעבודת כלל הוועדות הגיאוגרפיות במשך השנתיים האחרונות. ההערכה תכלול החלפת מידע, התנסויות ודילמות שהוועדות השונות נתקלו בהן. הסקת מסקנות מהתהליך עד כה תוכל להגביר את יעילותן. בנוסף, המסקנות יוכלו להוביל להפצתן של הנחיות לרשויות המקומיות בדבר נהלים מומלצים להעלאת נושאים בפני הוועדות בעתיד.

¹² בג"ץ 244/00 עמותת שיח חדש, למעל השיח הדמוקרטי נ' שר התשתיות הלאומיות, 5.

התארכות התהליך בוועדות הקבועות

בדיון של ועדת הפנים של הכנסת מיום 15.03.2017 הסבירה הגב' שירי שניצקי, מנהלת תחום שינוי גבולות וחלוקת הכנסות במשרד הפנים, כי מכיוון שהוועדות הקבועות יעסקו בנושא באופן שוטף, חברי הוועדה יכירו הרבה יותר טוב את השטח ואת ראשי הרשויות וכך עבודת הוועדות הקבועות אמורה להיות מהירה יותר מועדות האד הוק (פחות משנתיים).¹³ בנוסף, טענה כי יו"ר הוועדה ומזכיר/ת הוועדה עובדים במשרה מלאה דבר שיסייע להם לתת מענה מהיר יותר.

למעשה נוהל שינוי תחום שיפוט של רשות מקומית וקביעת אזורים לחלוקת הכנסות מיוני 2008¹⁴ אינו קובע מסגרת זמן לדיוני הוועדה. עם זאת בחוק העיריות סעיף 9 ב. כתוב כי: "התסקיר יוגש לשר בתוך תקופה שלא תעלה על שלושה חודשים מיום מינוי ועדת החקירה לחלוקת הכנסות, ויפורסם בעת הגשתו באתר האינטרנט של משרד הפנים".¹⁵ הוועדה הבינמשרדית לייעול וזירוז הליכי שינוי תחומי שיפוט מוניציפאליים, משנת 1998, אמרה כי חשוב שיקבע נוהל שישפר את ההליך מבחינת עמידה בלוח זמנים אך ישמור על גמישות מספיקה להתאמת דפוסי העבודה לנסיבות הספציפיות של כל מקרה. היא הוסיפה כי רצוי שמשך עבודת הוועדה לא יעלה על ארבעה חודשים.¹⁶

בנוסף, קיים עיכוב בהתקדמות הוועדות הקבועות בשלב שבין המלצת הוועדה לבין החלטת שר הפנים. נוהל שינוי תחום שיפוט של רשות מקומית וקביעת אזורים לחלוקת הכנסות מיוני 2008 אינו קובע מסגרת זמן גם להחלטת השר. עם זאת בחוק העיריות סעיף 9 ב. כתוב כי: "השר ייתן בתוך 30 ימים ממועד הגשת התסקיר, כאמור, את החלטתו המנומקת לעניין קבלת מסקנות התחקיר או דחייתן; החלטת השר המנומקת תפורסם באתר האינטרנט של משרד הפנים".¹⁷

מבדיקה שערכנו בוועדה הגיאוגרפית גליל עליון ועמקים עולה כי במהלך השנה הראשונה לפעילות הוועדה נערך לפחות דיון אחד בכל הבקשות שהוגשו לוועדה לפני ואחרי התכנסותה. מיום קבלת כתב המינוי (22.06.2017) השר חתם רק על שתי בקשות, בתהליך שארך כשנה. יש לציין כי שתי הבקשות הוגשו לראשונה מספר שנים לפני התכנסות הוועדה. כל שאר הדיונים (10) טרם הסתיימו, כבר שנתיים מאז מינוי הוועדה. בקשה אחת מחכה מעל שנה וחצי להחלטת השר. בשתי בקשות לא נערכו דיונים כשנה וחצי ובשלוש בקשות לא נערכו דיונים כשנה. לאחרונה נערכו דיונים ב-4 בקשות, 3 מתוכן כשנה לאחר הדיון הקודם. קצב הוועדה איטי ביותר וזמן ההמתנה להחלטת השר אינו פרופורציונאלי.

על מנת שלא לרוקן מתוכן את פעילות הוועדות, על משרד הפנים לכתוב נוהל בו יפורטו לוחות הזמנים לכל אחד מהשלבים בוועדות הקבועות, שמטרתו לקצר את זמן פעילות הוועדות כך שכל התהליך (מהגשת הבקשה ועד החלטת השר) יסתיים בתוך פחות משנתיים. דיונים בוועדה שעובדת

¹³ <https://okneset.org/meetings/2/0/2015502.html> מתוך אתר כנסת פתוחה.

¹⁴ חוזר מנכ"ל 4/2008. 23.06.2008. נוהל שינוי תחום שיפוט של רשות מקומית וקביעת אזורים לחלוקת הכנסות.

¹⁵ חוזר מנכ"ל 4/2008. 23.06.2008. נוהל שינוי תחום שיפוט של רשות מקומית וקביעת אזורים לחלוקת הכנסות.

¹⁶ משרד הפנים, הוועדה הבינמשרדית לייעול וזירוז הליכי שינוי תחומי שיפוט מוניציפאליים, 1998.

¹⁷ חוזר מנכ"ל 4/2008. 23.06.2008. נוהל שינוי תחום שיפוט של רשות מקומית וקביעת אזורים לחלוקת הכנסות.

בצורה רצינית לא צריכים לעלות על ארבעה חודשים. יש לאפשר לשר עד 30 יום לתת את עמדתו על המלצת ועדה קבועה. לוח זמנים זה חשוב במיוחד בתקופה זו, עת אנו נמצאים במערכות בחירות עוקבות, במהלכן פעילות הוועדות והשר נעצרת.

עוד הובא לידיעתנו כי במקרים מסוימים רשות שלא יזמה את הדיון מסרבת לשתף פעולה ובכך מקפיאה את הדיונים. מצב דברים זה מאפשר לרשות להטיל וטו על בקשה של רשות שכנה. במקום להקפיא את הדיונים טוב תעשה הוועדה אם תפנה את הרשויות להליך גישור שיאפשר לשתי הרשויות להתקדם בדיון, ולא תאפשר לרשות אחת להחזיק רשות אחרת כבת ערובה.

אמנם התפתחותו של יישוב איננה מושפעת מטווח זמן של מספר שנים, אולם במקרה של הרשויות המקומיות הערביות מדובר בעיכוב שמשפיע קשות על התפתחותו של היישוב, מכיוון שהישובים הערבים סובלים מאז קום המדינה מאפליה קשה בתכנון.

כל עוד לא ימצא פתרון לבעיית המחסור בקרקעות מדינה, האפשרויות לפיתוח שוקי דיור, שטחים ציבוריים ומבני ציבור בישובים הערבים, במעורבות המדינה כמעט ולא קיימות.

המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי (מעל"א), הינו ארגון חברה אזרחית שנוסד בשנת 2000. הארגון מייצג את האינטרסים והצרכים של האוכלוסייה הערבית-פלסטינית בישראל בתחומי התכנון, הקרקע, הדיור הצמיחה והפיתוח. המרכז שם לעצמו למטרה לקדם שוויון בהקצאת משאבי קרקע ומשאבי פיתוח ותכנון; העצמה של האוכלוסייה הערבית; שיתוף הציבור הערבי בהליכי תכנון; שיתוף פעולה ערבי-יהודי לפיתוח כלכלי וחברתי של כלל האזרחים במדינה. המרכז לקח חלק בדיונים של צוות 120 הימים ומלווה רשויות מקומיות ערביות בוועדות לשינוי גבולות וחלוקת הכנסות.